

Journal of Social Intervention: Theory and Practice
2019 – Volume 28, Issue 7, pp. 15–22
<http://doi.org/10.18352/jsi.631>

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Rotterdam University of Applied Sciences
Open Access Journals

Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Carinda Jansen is docent bij de opleiding Social Work bij HAN University of Applied Sciences en onderzoeker bij de programmalijn armoede van het Lectoraat Versterken van Sociale kwaliteit. Zij was initiatiefnemer van het ZakgeldProject.

Bibi Ansari is ervaringsdeskundige GGZ en armoede bij de opleiding Social work bij HAN University of Applied

Sciences en ervaringsdeskundig co-onderzoeker bij de programmalijn armoede van het Lectoraat Versterken van Sociale kwaliteit. Zij is ervaringsdeskundig coach bij het ZakgeldProject.

Martine Geelen is cultureel antropoloog en als projectleider werkzaam bij Bindkracht10. Zij is sinds de start van het ZakgeldProject betrokken bij de ontwikkeling.

Lisbeth Verharen is lector Versterken van Sociale kwaliteit bij HAN University of Applied Sciences. Zij is *early adopter* en lid van de stuurgroep van het ZakgeldProject.

Correspondence to: Carinda Jansen

E-mail: carinda.jansen@han.nl

Category: IWO

DOOR CARINDA
JANSEN,
BIBI ANSARI,
MARTINE GEELLEN
EN LISBETH
VERHAREN

WAAR EEN KLEIN PROJECT GROOT IN IS, CONSTRUCTIE VAN EEN INTERVENTIE DOOR DOEN EN DIALOOG

SAMENVATTING

Een interventie om financiële (opvoed-)vaardigheden te versterken. Het was tot in de puntjes doordacht, besproken en vormgegeven met sociaal werkers, een ervaringsdeskundige, studenten en onderzoekers. We voorzagen in alle randvoorwaarden volgens de theorie van Schaarste van Sendhil Mullainathan (2014) en noemden het 'het Zakgeldproject'. We wachtten met open armen op alle ouders en alle kinderen die een half jaar lang zakgeld en coaching wilden krijgen. Maar ze kwamen niet. Na wat verruimingen in de deelnamecriteria en extra werving meldde zich,

WAAR EEN KLEIN PROJECT GROOT IN IS, CONSTRUCTIE VAN EEN INTERVENTIE DOOR

welgeteld, één belangstellende ouder. Deze ervaring leerde ons dat een theoretisch zorgvuldig ontworpen interventie niet per se leidt tot een succes in de praktijk. Dit artikel beschrijft de gezamenlijke constructie van een interventie.

Trefwoorden

Financial education, Intervention, Inclusive research, intergenerational transmission of poverty

WAT VOORAF GING

Tijdens de gesprekken met partners in het sociale domein kwam het geregeld aan de orde: 'hoe kunnen ouders hun kinderen leren omgaan met geld als zij zelf geen geld hebben en hoe kunnen wij als sociaal werkers en onderzoekers daar een bijdrage aan leveren?' Bij het ontwerpen van een antwoord op deze vragen, was in alles voorzien. Wij, het initiatiefteam bestaande uit onderzoekers en (ervaringsdeskundig) sociaal werkers, zagen echter een belangrijk onderdeel over het hoofd, namelijk de gezamenlijke constructie van een interventie door doen en dialoog (Schuiling en Thierry, 2016). Wij wilden van A naar B en onderbouwden hoe we dat wilden bereiken.

Voor een theoretisch verantwoord programma bleek de beoogde groep ouders echter niet warm te lopen. Ook na een verruiming van de deelnamecriteria (verruiming van de leeftijdscategorie en het aantal wijken) bleven de aanmeldingen uit. Het ontwerp van de interventie werd daarom terugverwezen naar de tekentafel en met een leeg vel startte het proces van herontwerp. Ditmaal besloten we echter samen te werken met een stevige vertegenwoordiging van de mensen die weten waar financieel opvoeden met weinig geld om gaat: de groep ouders. Via welzijnsorganisatie Bindkracht¹⁰ kwamen we in contact met een groep ouders die voor opvoedvraagstukken al eerder met regelmaat bijeenkwam. Zij kregen nu niet de oplossing maar vragen voorgelegd. Deze vragen luiden: hoe leer jij je kinderen omgaan met geld? Hoe zou je dat graag willen en welke ondersteuning kun je daar eventueel bij gebruiken? Vanuit onderzoekersperspectief verschoof de aanpak hiermee van ontwerpgericht onderzoek naar een participatief actieonderzoek. We zouden met de betrokken ouders gaan oriënteren, ontwikkelen, uitvoeren en evalueren.

ORIENTIËREN EN ONTWIKKELEN

Samen vertrekken

De acht ouders die met ons wilden meedenken in een oriëntatiegroep hebben een bijstandsuitkering, een laag of een wisselend inkomen. Zij praten met vriendinnen of burens over

financiën maar niet met hun kinderen en ook niet specifiek over zakgeld: “Ik praat niet met de kinderen over geld, omdat ze er ook niet over vragen”.

Deze ouders geven hun kinderen onregelmatig of géén zakgeld, soms omdat ze de middelen niet hebben om zakgeld te geven. Sommige ouders leerden zelf nooit hoe je met geld omgaat en een enkele ouder vindt haar eigen financiële gedrag een slecht voorbeeld: “Wij hebben best genoeg geld maar ik kan er zelf niet mee om gaan. Dus ik wil graag leren wat ik beter kan doen, dan ben ik ook een beter voorbeeld voor mijn kinderen”.

Door samen de situatie van de ouders en de kinderen te verkennen, was het eenvoudig om te bepalen wat we met een interventie willen bereiken. De bijeenkomsten moeten namelijk bijdragen aan de financiële vaardigheden van ouders én kinderen. Want dat is wat deze ouders bindt; ze willen dat ouders er met de kinderen wijzer van worden.

Overeenstemming over de inhoud

De enigszins ongestructureerde inventarisatie van financiële opvoedkwesties werd samen met de ouders verbonden aan de financiële competenties van het Nibud. Dat gebeurde aan de hand van een concrete checklist, waarmee het Nibud operationaliseerde wat een kind van 9 tot 11 jaar moet kunnen (Gids voor financieel opvoeden). De lijst met leerwensen die ontstond, werd vervolgens door de ouders geprioriteerd aan de hand van twee criteria:

- Ik wil dat mijn kind dit leert;
- Dit wil ik zelf leren.

Een prioriteitenlijst met vijftien leerwensen werd leidend voor de inhoudelijke invulling van het ZakgeldProject. Ouders waardeerden deze werkwijze omdat het hen dwong stil te staan bij leerwensen: “Ik vond het echt goed dat we moesten stickeren wat we zouden willen leren, ik kreeg echt inzicht omdat ik zelf moest nadenken”.

Overeenstemming over de vorm

Door de gezamenlijke prioritering werden de inhoudelijke contouren van een ZakgeldProject langzaam zichtbaar. In dit stadium wisten we wát we wilden doen, maar nog niet hoe. Bij de betrokken ouders was intussen een sterk gevoel van eigenaarschap ontstaan. De stap om gezamenlijk vast te stellen in welke vorm de interventie aangeboden zou moeten worden, de werkprincipes, was daarmee eenvoudig. De werkprincipes luiden als volgt:

WAAR EEN KLEIN PROJECT GROOT IN IS, CONSTRUCTIE VAN EEN INTERVENTIE DOOR

- Het ZakgeldProject is een groepsgerichte benadering. Ouders, sociaal werkers en ervaringsdeskundige komen gedurende een half jaar tien keer samen;
- Kinderen zijn welkom bij vijf van de tien bijeenkomsten;
- Kinderen in de basisschool-leeftijd krijgen wekelijks onvoorwaardelijk zakgeld conform Nibud-standaarden. Zakgeld wordt door de sociaal werkers aan de ouders verstrekt, die het op hun beurt aan de kinderen geven. Ouders en kinderen maken en ondertekenen vooraf samen een zakgeldcontract;
- De locatie en de dag van de bijeenkomsten wordt zoveel mogelijk afgestemd op de schooltijden van de kinderen;
- Activiteiten buiten de deur maken deel uit van het programma;
- De sociaal werkers en de ervaringsdeskundige ondersteunen de groep en brengen kennis en ook persoonlijke ervaringen in. Zij hebben de taak een dragende, open omgeving te creëren;
- Onderzoekers en onderzoekstudenten zijn welkom;
- Ouders krijgen een vergoeding voor hun deelname aan de onderzoeksactiviteiten en de eventuele kosten die ze maken;
- Het moet ook gezellig zijn.

Doen en dialoog

Alle ouders die aanvankelijk alleen mee zouden denken over het ontwerp van een interventie, wilden ook deelnemen aan de interventie zelf. We spraken af dat zij gedurende de uitvoering ook mee zouden denken over verbeteringen. Zo ontstond een zich ontwikkelende gezamenlijke realiteit door doen en dialoog.

Na de oriëntatiefase, ontwikkelden we derhalve in tien bijeenkomsten samen een werkwijze om financiële opvoedvaardigheden door een groepsgerichte aanpak te versterken. Regelmatig blikten we terug en vooruit met de vraag; 'doen we het goede en doen we het goed?'. Dat leverde de volgende reflectiepunten op:

- De bijeenkomsten zijn niet vrijblijvend, soms is de opkomst laag; help ons zodat iedereen zich aan de afspraken houdt;
- De kinderen in een aparte coachingsgroep is een gemiste kans, dat willen we aanpassen;
- De leeftijden van de kinderen lopen ver uiteen, bied de kinderen een passend programma;

- Het verband tussen het project en een van de uitstapjes ontbrak; help ons een link te leggen, zodat we er meer van leren.

Ouders waardeerden deze gezamenlijke reflectie. Door direct actie te ondernemen na verbeteringsuggesties uit de groep, werd duidelijk dat ieders inbreng ertoe deed. Deze manier van werken heeft bijgedragen aan het zelfvertrouwen van ouders alsmede aan gelijkwaardigheid en wederkerigheid in de hele groep.

Samen terugblikken

Onderzoeker en ervaringsdeskundige co-onderzoeker gingen na de tien bijeenkomsten in gesprek met ouders en coaches over de opbrengsten en de knelpunten van deelname aan het project. Er ging een grote eensgezindheid uit van de verhalen. De belangrijkste opbrengsten en inzichten van het project worden hieronder benoemd.

1. De kracht van wederzijds leren

Tijdens de bijeenkomsten en in de flankerende Whatsapp-groep bleek een gretigheid tot wederzijds leren. Ouders wilden praktische handvatten over zakgeld en vooral leren van ervaringen van de andere ouders, de ervaringsdeskundige, de sociaal werkers en de onderzoeker: "Wij zijn heel close geworden juist door diepgaande gesprekken. Zij hoort ergens bij, waar ik ook bij hoor. Je krijgt een band. Het is fijn dat je als groep start en als groep groeit". Door de waardering voor ieders persoonlijke ervaring en kennis, ontstond een natuurlijke dynamiek van leren dóór en leren áán. Soms waren dat overigens gewoon wetenswaardigheden over aanbiedingen van kinderkleding. De rol van de ervaringsdeskundige coach, als voorbeeld en spiegel, was in de groep van grote betekenis. "De ervaringscoach vertelde hoe zij dingen deed met financiën. Doordat er iemand is die in hetzelfde schuitje zit of heeft gezeten en weet hoe dat is, word je ook open", aldus een ouder.

Een onvoorziene opbrengst van het project bleek de wens van de ouders om de persoonlijke ervaringen ook over te dragen buiten de veilige context van de groep. Zij verwelkomden onderzoekstudenten van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en enkelen waren meer dan bereid om in workshops het ZakgeldProject vanuit ouderperspectief toe te lichten. Dit laatste leidde tot eye-openers bij die ouders zelf:

"Door die workshop voel ik de kriebels om weer te gaan werken. Door dit denk ik waarom zit ik thuis? Ik kan dit".

WAAR EEN KLEIN PROJECT GROOT IN IS, CONSTRUCTIE VAN EEN INTERVENTIE DOOR

“Wij gaven een presentatie over het ZakgeldProject aan mensen die oprecht geïnteresseerd waren. In de pauze vertelden ze dat ze financieel opvoeden zelf ook lastig vinden. Het maakt dus niet uit of je veel of weinig geld hebt”.

Een interessante vraag voor de toekomst is of deze succeservaring een opstapje kan zijn om ouders succesvol naar andere vormen van participatie te begeleiden.

2. Kinderen in the lead

Kinderen een financieel goede toekomst gunnen is de grote drijfveer voor de ouders om deel te nemen aan het ZakgeldProject. Gaandeweg het project bleken het echter juist de kinderen te zijn die het financiële motortje in het gezinsleven gaande hielden en het meest prijsbewust werden: “Mijn zoon roept nu bij de kassa: “huh is dat zo duur?” Dat komt echt door het project. Ik ben nu zelf ook wel bewust geworden maar ik drink nog steeds Coca cola”.

Het wekelijks geven van zakgeld bleek tijdens het project soms lastig bijvoorbeeld voor een moeder die het zakgeld in haar portemonnee bewaarde zodat haar zoon het niet kwijt kon raken. Ouders kregen gaandeweg het project houvast doordat de richtlijnen van het Nibud herhaaldelijk aan de orde kwamen: Zakgeld is leergeld; 1. Geef regelmatig een vast bedrag zakgeld; 2. Zakgeld is niet om te straffen of te belonen.

Een half jaar bleek echter kort om een nieuwe routine te ontwikkelen. Het bleek dat deze regelmaat bij sommige ouders was verdwenen. Ook daar namen juist kinderen de regie door mams of paps te wijzen op het contract dat zij samen tekenden.

3. Small spenders

Voorafgaand aan het project werden wij door professionals herhaaldelijk geconfronteerd met kritische vragen over het voorgenomen project (Jansen, 2019). Is het niet zielig voor jonge broertjes en zusjes als ze niet mee mogen doen? Mogen kinderen van het zakgeld doen wat ze willen, mogen ze ook chips kopen? En als de ouders het geld van de kinderen zelf gebruiken, wat dan?

De deelnemende kinderen bleken echter overwegend grote oppotters. Zij gaven hun zakgeld niet uit, zeker niet aan chips. De spaarpot werd voller en voller. Het werd een agendapunt tijdens de ouderbijeenkomst: “wat als je kind niets uitgeeft, hoe leert hij dan met geld om te gaan?”

En ouders die het zakgeld van hun kinderen gebruiken voor andere boodschappen? De gangbare reactie daarop was: Hoe durf je dat te denken.

4. Inclusief project

De vooraf geuite angst dat broertjes en zusjes buiten de basisschool-leeftijd zich buitengesloten zouden voelen, werd ook niet bewaarheid. Door samen met de ouders juist een inclusief karakter te organiseren, voelde iedereen zich betrokken bij het project. Inclusiviteit kwam tot stand door kleine maatregelen, bijvoorbeeld door in de gesprekken ook aandacht te hebben voor de kinderen buiten de basisschoolleeftijd of door voor die kinderen óók de uitgedeelde zakgeldcontracten of gadgets beschikbaar te stellen. Door de leeftijds grenzen los te laten creëerden we een sfeer waarbij iedereen welkom was. De groeps gesprekken gingen dus ook over de financiële opvoeding van jongere of juist oudere kinderen. Dat die geen zakgeld uit het project kregen was vooraf met de ouders vastgesteld en zij konden dat thuis prima uitleggen.

De leeftijdsverschillen in de kindergroep, tussen 3 en 13 jaar, brachten vanzelfsprekend wel een programmatische uitdaging met zich mee. Dat woog echter niet op tegen het voordeel van een project waar, direct of indirect, zoveel mogelijk gezinsleden aan verbonden zijn. Een sociaal werker zegt hierover: "Door hele gezinnen te betrekken, weet je dat het onderwerp 's avonds bij het eten op een positieve manier aan bod komt. Als er maar één kind deelneemt. Tja...".

5. Ik doe er toe

Misschien het belangrijkste *what-works*-principe: ouders voelen zich gezien en hebben oprechte interesse ervaren. Dat geldt zowel voor de bijeenkomsten binnen als buiten de deur zoals de workshop en rondleiding in het pand van de Rabobank. Niet onbelangrijk is het afrondende etentje met het hele onderzoeksteam. Zoals een ouder het verwoordde: "Mijn kinderen zijn trots dat ze iets doen wat niet iedereen doet. Ze hebben iets te vertellen op school. Iedereen weet het. De meester sprak me erop aan over het project".

Deelname aan het project gaat dus gepaard met een gevoel van trots. Eerdere gevoelens van schaamte die maakten dat ouders niet aan het project wilden deelnemen, lijken voor een deel te zijn verdwenen. Het is waardevol om daarover nog eens in gesprek te gaan met de ouders: "Het voelde meteen heel goed. Dus ik schaamde me niet om te praten over mijn situatie". En "Ik had een gevoel van oprechte aandacht door organisaties".

6. Lerende professionals

De open sfeer die kon ontstaan in dit project is te danken aan de ouders, maar zeker ook aan de sociaal werkers en de ervaringsdeskundige coach. Ook zij stelden zich lerend op. Door de allereerste ervaringen wisten we heel goed hoe het project niet aangevlogen moest worden, maar hoe het wel moest? Inmiddels weten we meer en beter. Ieder nieuwe groep zal anders zijn met

WAAR EEN KLEIN PROJECT GROOT IN IS, CONSTRUCTIE VAN EEN INTERVENTIE DOOR

andere wensen en dynamiek. Wederkerigheid, ruimte voor regie, waardering voor alle soorten kennis, structuur en oprechte belangstelling zullen echter leidend zijn voor iedere nieuwe groep die deelneemt aan het ZakgeldProject.

WAAR EEN KLEIN PROJECT GROOT IN IS

We startten een klein en sympathiek project; een half jaar lang gaven we kinderen een basiszakgeld en coachten we gezinnen bij het financieel opvoeden. De resultaten op grote schaal zijn nog klein, maar op kleine schaal heeft de gezamenlijke ontwikkeling van dit project geleid tot een grote opbrengst. Ouders leerden anders met zakgeld om te gaan en zij ervoeren dat hun stem gehoord werd, de kinderen voelden zich trots om iets te doen wat niemand deed. En niet onbelangrijk: de gesprekken bij deze gezinnen gingen tijdens het project over de leuke kant van geld, over dromen en denken in mogelijkheden.

Ouders, sociaal werkers, studenten en onderzoekers leerden dat de perspectieven van alle betrokkenen noodzakelijk zijn voor het ontwikkelen van een interventie in het kader van het motto *nothing about us, without us*.

Dat wat we deden gaan we herhalen en de *what-works*-principes gaan we verder ontwikkelen. De rol van de ervaringsdeskundige coach gaan we stevig neerzetten, we onderzoeken hoe nazorg vorm kan krijgen en we gaan het geheel beschrijven in een handleiding zodat het ZakgeldProject op meer plekken aangeboden kan worden. Met de ouders uit de eigen lokale context, want dat werkt.

REFERENTIES

- Jansen, C. (2019). *Lieve papa en mama, willen jullie mijn geld?* Opgevraagd van <https://blog.han.nl/werkplaats-sociaal-domein-nijmegen/tag/actie-onderzoek/>, dd. 17 november 2019.
- Mullainathan, S., en Shafir, E. (2014). *Schaarste: Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Amsterdam: Maven Publishing.
- Schuilting, G., en Thierry, E. (2016). Toespitsen én openhouden van de kern van het vraagstuk: de kunst van het maken van tegenstrijdige bewegingen. In: *Werken met Leren Veranderen Werkboek voor veranderaars*, 27 (pp 247–256).